

A REGULA ÖSVÉNYÉN

„Könnyű tollpihe Isten erős szelében”

Corona Bamberg

Bingeni Hildegard jó kilencszáz évvel ezelőtt született egy rajnavidéki család tizedik gyermekeként a bermersheimi főnemesi birtokon.

Kortársaira gyakorolt nagy hatása ellenére életműve hosszú évszázadokra feledésbe merült. Csak az utóbbi évtizedekben beszélhetünk Hildegard újrafelfedezéséről és reneszánszáról. A közelmúltban számos publikáció látott napvilágot életével és műveivel kapcsolatban, 1998-ban, születése kilencszázadik évfordulóján pedig egymást érték Németországban a Hildegarddal kapcsolatos rendezvények, istentiszteletek és zarándoklatok. A művészettörténet, szimbólumkutatás, medicinatörténet és a természettudományok számos megközelítési utat nyújthatnak Hildegard életművének megértéséhez, nem beszélve szimbolikus világcépének különböző értelmezéseiről, amelyek a mai, egészen más mentalitású ember számára szinte nélkülözhetetlenek. Ezeken túlmenően drámai és kontemplatív zenedarabjai is újra életre keltek, bámulatos eredetiségének és kreativitásának újabb bizonyítékaiként.

Corona Bamberg (*1921) a berlini egyetemen klasszika-filológiát és germanisztikát tanult, 1945-től a Szent Keresztről nevezett herstellei bencés apátságban szerzetesnővér. A korai szerzetesség jó ismerője; magyarul is olvasható könyve *Az emberség ára*. Írását kéziratból közöljük.

Mi teszi Bingeni Hildegardot érdekessé, mi ragadja meg benne a mai embert? Lehet, hogy Peter Janssen fogalmazza meg legpontosabban kortársaink véleményét Hildegard drámai énekes művének az évforduló alkalmából előadott feldolgozásában. Janssen Hildegardban – „Isten harsonájában”, ahogy akkoriban nevezték, vagy a „német próféta nőben” („prophetissa teutonica”), akit a legmagasabb egyházi körök is elfogadtak és megerősítettek – olyan asszonyt lát, akitől minden sikere ellenére az egyházi és világi férfitársadalom messzemenően tartott. Nem minden alap nélkül óvakodtak elfogulatlanul megfogalmazott kritikájától, amellyel kora erkölcstelenségét és az egyházi javadalmakkal kapcsolatos visszaéléseket illette. Hildegard – így Janssen – a „víziók asszonya” volt, olyan nő, aki látomásos erővel, nyugtalanító kérdésekkel és válasszokkal, mégis reményt hordozva lépett fel.

Ez a jellemzés pontosan megfelel a nőről alkotott mai felfogásnak. Ám illik-e a 12. századi szerzetesnőre és apátnőre?

Annyi bizonyos, hogy Hildegard egyike volt a zsidó-keresztény hagyomány sikeres, nagyhatású – és mindmáig kevésbé ismert – nőalakjainak. Istentől megérintett élete, életmódjának intenzitása kiállja az egyház nagy férfialakjaival való összehasonlítást. Ám tulajdonképpen nagysága és időszerűsége nem műveiben, vagy a pápák, püspökök és nagy néptömegek előtti nyilvános fellépéseiben rejlik, de még csak nem is írott, szóbeli vagy zenei alkotásaiban. Jelentőségét és nagyságát az adja, hogy Hildegard átadta magát Annak, aki szíve mélyén megérintette őt, s aki naggyá tette az emberek szemében.

Aki szíve mélyén megérintette őt: ott, ahol kicsi és félénk volt, ahol rejtett sebeket hordozott, ott, ahol az Isten és az ember közötti dráma saját, személyes drámájává vált – azon a helyen, ahol felülről érkező látomásai kényszerítő erejükkel magukkal ragadták. Amikor megnyitotta magát küldetése előtt, amikor Isten rendelkezésére bocsátotta magát, akkor talált rá az „isteni erők gazdagságára”, akkor vált kreatív, tevékeny asszonnyá.

Ő maga így ír erről az átalakulásról:

*És íme, életem negyvenharmadik esztendejében egy mennyei
arcot láttam.*

Remegve és nagy félelemmel tártam ki feléje a lelkem.

Nagy ragyogást láttam.

Egy hang hallatszott belőle, amely így szólt hozzám:

„Törékeny ember, por a porból, mondd el és írd le, amit láatsz és hallasz!

Ám mivel félénk vagy a beszédben,

azzal az adománnyal mondd el és írd le mindezt,

amely az égi arcok révén lesz osztályrészed!”¹

Az ifjú és félénk Jeremiás próféta képe áll előttünk, aki Isten szeme előtt csak dadogni tud: „Ó, Uram, Uram! Hiszen nem értek a beszédhez, mert fiatal vagyok!” (Jer 1,6) Arról, hogy Hildegard maga is így érzett, Gembloux-i Wiberthez írott levélrészlete tanúskodik: „Ám mindig remegő félelem tölt el.”² Mindazonáltal nem vonhatja ki magát az isteni küldetés alól: „Mégis Isten felé nyújtom kezemet, hogy tartson engem, tollpíhét, amelyet az erők súlyának híján a szél elfújhat.”³

Írásos tanúságunk van arról, hogy mihelyt Hildegard hallgatott a belső hangra, és elkezdte leírni látomásait, betegsége alábbhagyott, ereje visszatért és elhagyhatta a betegágyat. Munkáit nem maga foglalta írásba, hanem két szerzetesnek, Volmarnak és Wibertnek diktálta őket, akik írnokeként a szomszédos szobában tartózkodtak, miközben a látnoknő a lélek tüzében égve látomásaiban részesült. Hildegard maga csak hézagos latin nyelvi ismeretekkel rendelkezett, s tanulmányai sem a hagyományos képzésnek feleltek meg. „Simplex homo”-nak, egyszerű, tanulatlan embernek nevezi magát, s „humilis forma”-nak, szerény edénynek, amelyet betöltött, s amelyen túláradt a kegyelem.

1 Hildegard von Bingen, *Sci vias f.* WW 89.

2 *Im Feuer der Taube.* Die Briefe (hg. W. Storch) 1997, 207.

3 Magyarul: *Bingeni Hildegárd élete, ahogyan Gottfried és Theoderich szerzetes a 12. században lejegyezte.* Ursus Libris, Budapest, 2004, 55.

„Nem itatott át engem az emberi tudomány, nem rendelkezem különleges szellemi erővel, nem mondhatni, hogy kicsattannék az egészségtől, hanem egyedül Isten támogatására támaszkodom” – írja Soisson-i Odónak. Ez nem egy hisztérikus apáca mondata, őszinte és eredeti megnyilatkozás. Így csak egy olyan ember beszél, aki megtapasztalta Isten érintését. III. Jenő pápához írott levelében ismételten egy tollpihéhez hasonlítja önmagát. A dicsőség királya felvett egy apró tollpihét a földről, és ráparancsolt, hogy repüljön Isten erős szelében. „És a toll felrepült, és erős szél vitte, hogy ne zuhanjon alá.” Magával ragadta Isten lelke, azért, hogy a félelem torkából kiszabadulva a szabadság tágasságába jusson és ott a megszólító Isten hangja legyen.⁴

Nyilvános beszédekert tart, tollba mond, zenét szerez – mindez kifejezetten szokatlan egy 12. századi nő és apáca részéről. Látomásai során nem esik transzba vagy elragadtatásba, hanem éberem, a prófécia napfényes világosságában alkot. Amit hirdet, maga Isten, „a Szentlélek Élő Fénye az Atya bölcsességének titokzatos Igéjében”, ahogy gyakran mondja. Aki hallgatja, el kell hogy higgye, akkor is, ha személyesen még nem élt át hasonlót. Hildegard üzenetének legfontosabb eleme az, hogy Isten meggyógyít, Isten alkotó erővel ajándékozza meg az embert. Olyan fokon, amilyenre saját erejéből sohasem juthatna el.

Idős korában így ír Gembloux-i Wibertnek:

Gyakran olyan súlyos fájdalom tör rám, hogy már-már azt hiszem, belehalok. De Isten eddig mindig újra életre keltett. [...] A látomásban megszólaló hangok nem hasonlítanak az emberi száj szavaihoz, hanem olyanok, mint a ragyogó fény, mint a tiszta éterben mozgó felhő. [...] Ebben a fényben néha egy másfajta fényt is megpillantok. Így nevezik nekem: „az Élő Fény”. Mikor és miként látom, meg nem mondhatom. Ám midőn látom ezt a fényt, elvételik tőlem minden szomorúságom és minden félelmem, úgyhogy öregasszony helyett fiatal leánynak érzem magam.

⁴ Vö. Bingeni Hildegárd élete, ahogyan Gottfried és Theoderich szerzetes a 12. században lejegyezte, i. m. 140.

Bingeni Hidegard önéletrajzi adatai arról tanúskodnak, hogy nem emancipálódott, sokkal inkább kivételes asszony volt. Azért érezzük magunkhoz közel állónak, mert életét a félelem és küldetés-tudat közti feszültség határozta meg. Kérdező, kereső ember volt, mint mi. És éppen ebben a mivoltában érintette meg és alakította át őt Isten. E nagyformátumú asszony egyik kulcsmondatában mindezt így fejezi ki: „Ha az ember szívében nincsen ott a kérdés, akkor a Szentlélek részéről nincsen ott a felelet sem.”

(Dejcsics Konrád fordítása)